Roll No. **026**

Total No. of Questions : 4 (Subparts-33) [Total No. of Printed Pages : 12

SS

2117

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਨਾਲੀ

ECONOMICS

(Common for Humanities, Science and Agriculture Groups)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

Time allowed : Three hours Maximum marks : 90

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲ਼ੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ **026** ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।

(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।

(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

(iv) **ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।**

(v) ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ 4 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ (ਜਿੰਨਾਂ ਦੇ 33 sub part ਹਨ) ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਚਾਰ **ਭਾਗ-ੳ, ਅ, ੲ ਅਤੇ ਸ** ਹਨ ।

(vi) **ਭਾਗ-ੳ** ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸਦੇ 10 ਉਪਭਾਗਾਂ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਉਪਭਾਗ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਉਪਭਾਗਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ) ਦਾ ਉੱਤਰ 1 ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ 1 ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(vii) **ਭਾਗ-ਅ** ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: **2** ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 10 ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਉਪਭਾਗ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਉਪਭਾਗ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਉਪਭਾਗ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ) ਦਾ ਉੱਤਰ 30-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(viii) **ਭਾਗ-ੲ** ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: **3** ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 9 ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਉਪਭਾਗ ਹਨ । 3 ਉਪਭਾਗਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ) ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੋਣ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਉਪਭਾਗ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ) ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਉਪਭਾਗਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ) ਦਾ ਉੱਤਰ 60-70 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ ।

(ix) **ਭਾਗ-ਸ** ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: **4** ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ 4 ਉਪਭਾਗ ਹਨ । 4 ਉਪਭਾਗਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ) ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੋਣ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਉਪਭਾਗ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ) ਦੇ 6 ਅੰਕ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 150-200 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਭਾਗ-ੳ

1. (i) ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ :

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

(a) ਉਤਪਾਦਨ ਕਿਸ ਦੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ (b) ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ

(c) ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਪਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ (d) ਗ਼ਰੀਬੀ ਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਸਮਸਿਆ । 1

(ii) ਸਹੀ/ਗਲਤ ਦੱਸੋ :

ਕੀਮਤ ਘੱਟ ਹੋਣ ਤੇ ਉਪਭੋਗੀ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਖ਼ਰੀਦਦਾ ਹੈ । 1

(iii) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :

$$AFC = \frac{FC}{....}?$$ 1

(iv) ਜੇ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ 24%ਦਾ ਵਾਧਾ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ 12%ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਲੋਚ ਪਤਾ ਕਰੋ । 1

(v) ਬਜਾਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1

(vi) ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ :

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸਨੂੰ 'ਸਮਾਵੇਸ਼' ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ :

(a) ਨਿਵੇਸ਼ (b) ਆਯਾਤ (c) ਨਿਰਯਾਤ (d) ਉਪਭੋਗ ਖ਼ਰਚ । 1

(vii) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :

ਬਜ਼ਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ =.....+ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ । 1

(viii) ਜੇਕਰ ਔਸਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ 0.60ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਔਸਤ ਬੱਚਤ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ ਪਤਾ ਕਰੋ । 1

(ix) ਅਪ੍ਰਤਖ ਕਰ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਸਹੀ/ਗਲਤ 1

(x) ਵਪਾਰ ਬਾਕੀ ਕਦੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? 1

ਭਾਗ-ਅ

2. (i) ਮੰਗ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਚਿੱਤਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ । 2

(ii) ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਵੱਧਦੇ ਪ੍ਰਤੀਫਲ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਲਿਖੋ । 2

(iii) ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਲੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਤੱਤ ਲਿਖੋ । 2

(iv) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਲਾਗਤ ਪਤਾ ਕਰੋ :

ਉਤਪਾਦਨ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ	1	2	3	4
ਸੀਮਾਂਤ ਲਾਗਤ	20	16	12	8

2

(v) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਜਾਰ ਮੰਗ ਪਤਾ ਕਰੋ :

ਕੀਮਤ	A ਦੀ ਮੰਗ	B ਦੀ ਮੰਗ	C ਦੀ ਮੰਗ
1	20	24	15
2	18	22	13
3	15	19	8
4	12	14	3

2

(vi) (a) ਸਾਧਨ ਭੁਗਤਾਨ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 1+1

(b) ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।

(vii) ਘੱਟ ਮੰਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਦਰਿਕ ਨੀਤੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ । 2

(viii) ਓਵਰ-ਡਰਾਫਟ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? 2

(ix) ਜੇਕਰ $MPC = \frac{2}{3}$ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਣਕ ਪਤਾ ਕਰੋ । 2

(x) ਜੇਕਰ ਨਿਰਯਾਤ 20,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਅਤੇ ਆਯਾਤਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ 24,000 ਕਰੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਪਾਰ ਬਾਕੀ ਪਤਾ ਕਰੋ । 2

ਭਾਗ-ੲ

3. (i) ਉਤਪਾਦਨ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਕਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ । 4

ਜਾਂ

ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੰਗ ਉਤੇ ਕੀਮਤ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ? ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 4

(ii) ਘੱਟਦੇ ਪ੍ਰਤੀਫਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਚਿੱਤਰ ਨਾਲ ਕਰੋ । 4

(iii) ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੀਮਤ 10 ਰੁ: ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 12 ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪੂਰਤੀ 40 ਇਕਾਈਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 50 ਇਕਾਈਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਮੁੱਲ ਲੋਚ ਪਤਾ ਕਰੋ । 4

(iv) ਕਿਸੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਕੀਮਤ ਉਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ । 4

(v) ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪੂਰਨ-ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਚਾਰ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ । 4

(vi) ਅੰਤਿਮ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਰਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਚਾਰ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ । 4

ਜਾਂ

ਸਮਸ਼ਟੀ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ । 4

(vii) ਪੂਰਣ ਰੋਜਗਾਰ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ । 4

ਜਾਂ

ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । 4

(viii) ਜੇਕਰ ਖ਼ਰਚਣ ਯੋਗ ਆਮਦਨ 900 ਰੁਪਏ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗ ਖ਼ਰਚ 600 ਰੁ: ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਔਸਤ ਬੱਚਤ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ ਪਤਾ ਕਰੋ । 4

(ix) ਇੱਕ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿੱਚ 1000 ਕਰੋੜ ਰੁ: ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਭੋਗ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ 0.6 ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗ ਖ਼ਰਚ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਪਤਾ ਕਰੋ । 4

ਭਾਗ-ਸ

4. (i) ਮੰਗ ਦਾ ਨਿਯਮ ਕੀ ਹੈ ? ਮੰਗ ਵਕਰ ਦੀ ਢਲਾਨ ਰਿਣਾਤਮਕ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? 1+5

ਜਾਂ

ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਪਭੋਗੀ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । 6

(ii) ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ, ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਦੱਸੋ । 3+3=6

ਜਾਂ

ਪੂਰਣ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਬਜਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਕੀਮਤ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? 6

(iii) ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸੋ । 6

ਜਾਂ

ਉਤਪਾਦ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮਾਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 6

(iv) ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਜਾਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੁੱਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦ ਪਤਾ ਕਰੋ : 6

	ਮੱਦਾਂ	ਰੁਪਏ ਕਰੋੜਾਂ
(a)	ਸਰਕਾਰੀ ਉਪਭੋਗ ਖ਼ਰਚ	15
(b)	ਸ਼ੁੱਧ ਅਪ੍ਰੱਤਖ ਕਰ	14
(c)	ਕੁੱਲ ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ	25
(d)	ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਰਯਾਤ	(–) 4
(e)	ਨਿਜੀ ਅੰਤਿਮ ਉਪਭੋਗ ਖ਼ਰਚ	120
(f)	ਸਟਾਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਵਾਧਾ	4
(g)	ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ	40
(h)	ਸਥਾਈ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਉਪਭੋਗ	10

ਜਾਂ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕੜੀਆਂ ਤੋਂ ਘਰੇਲੂ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਪਤਾ ਕਰੋ :

	ਮੱਦਾਂ	ਰੁਪਏ ਕਰੋੜਾਂ
(a)	ਮਜ਼ਦੂਰੀ	5000
(b)	ਲਗਾਨ	2500
(c)	ਵਿਆਜ	200
(d)	ਲਾਭਾਂਸ਼	1500
(e)	ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਆਮਦਨ	250
(f)	ਅਣਵੰਡੇ ਲਾਭ	100
(g)	ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅੰਸ਼ਦਾਨ	200
(h)	ਨਿਗਮਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਕਰ	150
(i)	ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਧਨ ਆਮਦਨ	500